

skog muzeja (Zagreb). - (1955.), 19. - str. 11-15

6. Navedene odredbe bile su polazno uporište, putokaz na početku novoga razdoblja Hrvatskoga školskog muzeja. Njihova usporedba s kasnijim normativnim određenjima, kao i s oblicima djelovanja muzeja daje osnovu za prepoznavanje mijena strukture i funkcija toga muzeja, a time i uloga dr. Bauera.

7. Zapisnik XXVII. sjednice Radne zajednice održane 13. 6. 1966. - U: Zapisnici radne zajednice : 1964.-1969. - Arhivska zbirka HŠM, fond HŠM, 4315.

8. Dopis Narodnom odboru grada Zagreba : anketni odgovori, 24. 2. 1955. - Arhivska zbirka HŠM, fond HŠM, 4315/II.

9. Primjerice, muzeološki interesi preokupacije direktora bili su širi od problematike jednog školskog muzeja (o tome svjedoče njegovi članci i rasprave iz 50-ih, zatim svesci Muzeologije, Muzejskoga arhiva, Bibliografije i građe za umjetnost i srodne struke, kao i njegovi učestali studijski boravci u inozemstvu. Prva pak kustosica bila je više sklona institutskom radu (pisanje i publiciranje pedagoških i muzejskih članaka te priprema doktorske disertacije, a preparator je sudjelovao u nizu zaštitnih radova na spomenicima kulture izvan muzeja (Poreč npr.).

10. O toj publikaciji opširnije se govori u prilogu Snježane Radovanlija.

11. Dopis sekretarijatu za prosvjetu i kulturu, Zagreb, br. 334/56. - Arhivska zbirka HŠM, fond HŠM, 4315/II

12. Zapisnik proširene sjednice Muzejskoga savjeta HŠM održane 15. 03. 1962. - U: Zapisnici radne zajednice : 1964.-1969. - Arhivska zbirka HŠM, fond HŠM, 4315.

13. Stručne suradnice zaposlene u odjelu MDC-a Hrvatskoga školskog muzeja 1964. godine bile su prof. Ksenija Simić i dr. Lelja Dobronić.

DR. ANTUN BAUER KAO OSNIVAČ GIPSOTEKE U ZAGREBU

VESNA MAŽURAN-SUBOTIĆ

Kada je kao gimnazijalac, vođen unutarnjom potrebom za skupljanjem umjetničkih predmeta, a u nedostatku novca, dr. Antun Bauer uzimao u plastelinu otiske medalja i plaketa da bi ih kasnije odlio u gipsu, nije mogao ni slutiti da je započeo djelatnost koja će ga zaokupljati cijeli život te koja će desetak godina kasnije rezultirati osnivanjem Gipsoteke.

Potica je kao i potvrdu da je započeo izuzetno vrijedan, iako kod nas slabo razvijen oblik skupljanja dobiva tijekom studija kada se upoznaje sa, zbog raznih preseljenja, devastiranom zbirkom odljeva antičke skulpture, koju je od 1892. do 1895. prikupio dr. Izidor Kršnjavi. Kako je zbirka, zahvaljujući neumornom radu i golemom angažmanu brzo rasla i širila se, uskoro se pojavilo i pitanje njezina smještaja, sistematizacije i zaštite, a što je uvelike prelazilo mogućnosti pojedinaca čak i kada je posrijedi bio entuzijast poput dr. Antuna Bauera. Svjestan svih navedenih problema, on se 23. listopada 1937. godine podlistkom obraća gradonačelniku dr. Peričiću: "Ovu zbirku ustupio bi gradu Zagrebu besplatno da je nedjeljivu pohrani u doličnim prostorijama i time da položi temelj osnutka Gipsoteke koja bi bila za nauku i za domaću umjetnost od vanredne koristi."¹

Postav Hrvatske moderne skulpture u Gliptoteci JAZU iz 1942. godine. Foto: Fototeka MDC-a.

Opisujući mnogo godina kasnije to razdoblje, dr. Bauer je naveo: “Kada sam nakon svršenog studija vidio muzeje koji su na bazi odljeva u gotovo svakom malom mjestu

u Grčkoj, kada sam vidio velike zbirke takve vrste u Beču i u Muenchenu, kad sam kroz stručnu litereturu upoznao niz tih i takvih muzeja u inozemstvu došao

Dvorana Radauš u Gliptoteci JAZU 1950 godine. Foto: Fototeka MDC-a

sam na ideju da bi se i kod nas moglo i trebalo slično načiniti.”²

Uviđajući vrijednost ponuđene zbirke, Ekonomski odbor Gradskog poglavarstva donosi odluku³ o preuzimanju zbirke i njezinu smještanju u “dolični prostor”, s tim da se “uprava i nadzor nad zbirkom “ predaju njezinu dotadašnjem vlasniku.

Gradska općina “dolični prostor” pronalazi u Bednjanskoj 23, drveno spremište (8x20 m) gdje se pohranjuje veći dio zbirke koja u to vrijeme sadržava oko 300 sadrenih modela velike plastike, 200 odljevaka vezanih uza starohrvatske spomenike, 200 odljevaka sitne plastike i gliptike.

Kako osnivanje Gipsoteke nailazi na odobravanje i potporu većeg dijela kulturne javnosti, niz ustanova upućuje prigodne donacije, a potporu darivanjem izražavaju i

suvremeni kipari.

Zbog toga prostor u Bednjanskoj ulici, uz to što je i neadekvatan, uskoro postaje i premalen pa dr. Bauer mora ponovno tražiti od grada mogućnost za proširenje.

Potkraj listopada 1938. godine dodjeljuju mu za potrebe Gipsoteke i gospodarske zgrade na Ksaverskoj cesti 21, koje se za nove potrebe djelomično i uređuju. Novi prostor omogućava koliko-toliko normalan rad, a sve kreće zaista nabolje kada Gipsoteka za svoje potrebe dobiva i dio zgrade u Opatovini 11 (Žapčićeva kuća), gdje se napokon može urediti i početi rad i restauratorska radionica. Rad radionice vezan je i uza zapošljavanje, uz upravitelja, prvog namještenika Gipsoteke, restauratora Gabriela Medveda, za čiju se plaću upravitelj u ugovoru s gradom obvezao osobno da-

vati polovicu.

Kako je rad na nekoliko lokacija u Zagrebu predstavljao veliku poteškoću, dr. Bauer nije prestajao tražiti prostor na kojem bi mogao okupiti sav prikupljeni materijal i početi stručni muzejski rad.

Pogodna prilika pružila se pronalaženjem kompleksa zgrada bivše Tvornice kože, u Medvedgradskoj ulici 2 od kojeg je za Gipsoteku 1940. godine dobiveno 1100 m², dok su u preostalom dijelu ostali montirani strojevi tvornice te time taj prostor činili neupotrebljivim.

Novo i ovaj put konačno preseljenje omogućava okupljanje svih predmeta zbirke, mogućnost početak istinskoga muzejskoga rada, inventarizaciju i stručnu obradu te restauratorski rad.

Kako, se na žalost, preseljenje u nov prostor poklopilo s početkom drugoga svjetskoga rata, nove nedaće stižu ubrzo. Godine 1941. u prostorije Gipsoteke useljava vojska te joj većim dijelom služe kao intendantsko skladište, uz koje se otvaraju i postolarska i krojačka radionica, a povremeno dijelove prostora zaposjedaju i razne druge ustanove.⁴ Ipak i u takvim uvjetima, uz pomoć nekolicine volontera, među kojima istaknuto mjesto pripada supruzi upravitelja dr. Antoniji Bauer, sređuju se arhivi autora, uređuju fototeka i knjižnica, pribavljaju nova djela i zaštićuju i uređuju postojeća. Zahvaljujući dotaciji Milenijskog odbora, organizira se čak odljevanje grbova i natpisnih ploča u Trogiru.

Tako će kraj rata Gipsoteka dočekati kao jasno profilirana ustanova bogata fundusa i

dokumentacije o njemu.

Mirnodopski život i rad omogućit će prije planirana lijevanja na terenu gdje se uzimaju odljevi starohrvatskih spomenika, te organizaciju kopiranja fresaka. Uz to će, kao prva u nizu, 13. listopada 1945. biti otvorena za javnost zbirka grčke plastike od V. st. p. n. e. do helenističkog doba. Kako su već ranije bili stvoreni svi preduvjeti za stručni rad, ovaj put stručno ojačana nekolicinom kustosa Gipsoteka počinje ubrzani razvoj pojedinih specijaliziranih zbirka. Tako osim Zbirke antičke skulpture djeluju i Zbirka moderne plastike domaćih autora, Kabinet za numizmatiku i medalje, Zbirka starohrvatskih i bogumilskih spomenika, Zbirka kopija fresaka i Zbirka crteža i grafika 19. i 20. stoljeća.

Većina eksponata posjeduje fotodokumentaciju izradenu u vlastitom foto-laboratoriju, kao i bogatu arhivsku dokumentaciju koja se može dobiti na uvid u dobro opremljenoj i za javnost otvorenoj knjižnici.⁵

Položaj jednog od vodećih hrvatskih muzeja svog vremena koji Gipsoteka ubrzo stječe, rezultira i njezinim angažiranjem na realizaciji izložbe srednjovjekovne umjetnosti tadašnje Jugoslavije, koja se priređuje u Parizu 1950. godine.

Taj projekt rezultira jačanjem veza između Gipsoteke i Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, u čiji će sastav Gipsoteka ubrzo i ući, a nedugo zatim napušta je njezin osnivač i dugogodišnji upravitelj.

Reorganizacijom ustanove, koja od tada djeluje pod nazivom Gliptoteka, dio fundusa seli se u specijalizirane Akademijine

ustanove, te tako i danas u Kabinetu grafike HAZU i u Arhivu za likovne umjetnosti HAZU možemo vidjeti niz eksponata odnosno dokumenata koji nose oznake Gipsoteke. Glavnina zbirke, međutim, ostaje unutar same ustanove i čini jezgru oko koje se kasnije razvijaju zbirke koje su danas na uvidu javnosti. Neovisno o promjenama unutar fundusa, koncepcija same ustanove kako ju je zacrtao dr. Bauer nije se bitno promijenila te tako Zagreb ostaje kao jedan od rijetkih europskih gradova koji unutar mreže muzeja ima i gliptoteku.

Bilješke:

1. Darovnica dr. Bauera (kopija u arhivu Gliptoteke)
2. Osnutak Gipsoteke, rukopis dr. Bauera, 1948., Arhiv Gliptoteke
3. Odluka Gradskog poglavarstva br. 209391-917-1938., Arhiv Grada Zagreba
4. U Gipsoteci je u to vrijeme smještena znatna količina arhivalija državnog arhiva, vojni materijal, papir državne tiskare, privatne zbirke, slike koje su vlasništvo grada (npr., Palmovecchia, Bassana, Da Ferrara i dr.).
5. Godine 1946. fototeka je imala oko 30.000 fotografija i reprodukcija.

Literatura:

Zem. Muzej hrvatskog kiparstva smješten je u Zagrebu u jednoj staji, drvarnici i na tavanu, *Novosti*, 6. 10. 1939., str. 13.

vema. Novi muzej u Zagrebu, *Jutarnji list*, 15. 1. 1938., str. 10.

Zem. Zagreb dobiva novi veliki muzej odljevaka moderne plastike, *Novosti*, 28. 12. 1937., str. 5.

Prostorije Gipsoteke grada Zagreba slične su prenatrpanoj staretinarnici i ropotarnici (pismo dr. Bauera Zagrebačkom listu), 18. 12. 1939., str. 6.

Dr. Bauer, Antun. Gipsoteka grada Zagreba, *Gradski namještenik*, 25. 12. 1939., str. 61.

Enes. Gipsoteka je dobila trokatnicu u kojoj će se konačno smjestiti i urediti za javnost, *Novosti*, 13. 3. 1940.

- : Odljevi spomenika Dalmatinske Hrvatske u Zagrebu, *Jutarnji list*, 25. 5. 1940., str. 17.

Enes. Prikupljanje odljeva historijskih spomenika za Gipsoteku grada Zagreba, *Novosti*, 24. 10. 1940., str. 12.

- : Nove prostorije Gradske Gipsoteke, *Gospodarstvo*, 22. 4.

1942., str. 2.

- : Nastavlja se s uređenjem gradske gipsoteke, *Nova Hrvatska*, 16. 4. 1943.

- : Gipsoteka grada Zagreba proširena i upotpunjena zbirkom hrvatske kiparske umjetnosti, *Narodni list*, 4. 8. 1946.

- : U gradskoj gipsoteci dovršeno je odljevanje Trogirskog portala, *Vjesnik*, 5. 11. 1948.

M.Z. Dva kilometra po gradskoj gipsoteci, *Vjesnik*, 25. 1. 1948.

Bauer, Tonka. Gipsoteka-Muzej plastike, *Narodni list*, 1. 8. 1950.